

ПРАГ И ТРАГ МИОДРАГА РАДОВИЋА (1945–2018)

На пет година од упокојења

Ог Камењаче до Камена неогбаченої: књиџа о и њо професору Миодрагу Радовићу, приредио Зоран Максимовић, Фондација „Лаза Костић”, Нови Сад 2022

Када се човек памти, а његово дело чува, осветљава и продужује – то је, за народ чијој култури тај човек и то дело припадају, темељан знак да се у хоризонт националног постојања и трајања, међу знамењима што не бледе и не застаревају, уписало још једно значајно име. Управо изашли хетерогени зборник *Ог Камењаче до Камена неогбаченої* (прир. Зоран Максимовић, Фондација „Лаза Костић”, Нови Сад 2022), посвећен животу и раду Миодрага Радовића (1945–2018), у најбољем смислу потврђује основаност и истинитост оваквога става. Ако се, наиме, одговорно и праведно узме то како је живео и радио, шта је предузимао и остварио, где је стизао и у које све области је као научник, мислилац и писац залазио – ако се, једном речи, погледају разноврсност и мера циљева што их је Радовић пред себе стављао, затим начин, пуноћа и вредност на који је своје циљеве достигао, озбиљан и одговорни посматрач брзо ће увидети да је Миодраг Радовић једно такво име.

Радовић је био теоретичар и историчар литературе, компаративист, професор светске књижевности, антологичар, преводилац, васпитач. Радио је као лектор за српски језик, књижевност и културу у Лиону и Рену (Француска), био специјализант Универзитета у Хајделбергу (Немачка), предавао у Бањој Луци, Никшићу и Франкфурту на Мајни. Матичан му је био Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, оснивач је Катедре за компаративну књижевност на свом факултету. Свуда је запамћен као предавач високога беседничног стила.

На стручном и списатељском плану, српској култури и науци о књижевности оставио је више незаобилазних дела. Главна су: *Поетика снова Досјојевскої* (1978), *Лаза Костић и свейска књижевност* (1983), *Књижевна аксиологија* (1987), *Лијејо ли ова књиџа чийа* (2001), *Компаративни квартејт: Миодраг Ибровац, Драишца Живковић, Зоран Констиантинковић, Драгољуб Драган Недељковић* (2014) и антологија *Пчелојављење: ичела у цвейнику [свейске] њоезије* (2017). Наслови сами собом говоре.

За дубински развој савремене српске књижевнотеоријске, компаративне и критичке мисли од не мањег значаја су приређивачки послови Радовићеви: *Умейност њумачења њоезије* (са Драганом Недељковићем, 1979), *Књижевна рејторика данас* (2008) и *Прејледни речник компаративистичке терминологије у књижевности и култури* (са Бојаном Стојановић Пантовић и Владимиром Гвозденом, 2011), као и темати у часописима о књижевном вредновању, аксиологији, реторици, читању, литерарним утицајима.

Преводио је са француског, немачког, руског и енглеског. У питању су углавном теоријска и философска дела. Терминолошка прецизност, појмовна иновативност у српским решењима и литерарност карактеристика су Радовићевих превода књига Жерара Женета, Жана Бодријара, Мирче Елијадеа, Жака Дериде, Давида Голдштајна, Жака Ле Гофа, Жане Херш... Његов препев на француски песме Лазе Костића „Santa Maria della Salute” забележен је у српским и француским преводилачким круговима као узоран.

Оно што је прворазредна одлика Радовићевих проучавања и анализа, то је откривање неисцрпних духовних веза српске са темама и донетима светске књижевности од старог до најновијих времена. По тој особини својих испитивања, он је антрополог литературе у најбољем значењу овог израза. Најкраће речено, достојан наследник Сретена Марића на катедри за светску књижевност.

Зборник *Од Камењаче до Камена необаченој* (Камењача је Радовићево родно село надомак Трстеника, „Камен необачени” кључни симбол рукописа протопрезвитера Оливера Суботића над којим се Радовић пишући предговор упокојио) распростире пред читаоцем све богатство лика, дела, делатности и деловања Миодрага Радовића као једне сасвим посебне, инспиративне, у сваком случају особене личности српске књижевне културе друге половине двадесетог и првих деценија двадесет првог века. Зборник то осведочава како својом композицијом тако садржином и духовном усмереношћу објављених прилога унутар тематских склопова: аутопортрет (одабрани одломци из Радовићевих списа), портрет (интелектуална и наставничка биографија сачињена од прилога књижевних зналаца, некадашњих студената, пријатеља, стихова посвећених Радовићу), самоосветљавање (преписка, епистоларни диспути о националном завету и српским светињама, успомене), библиографија Миодрага Радовића и радова о њему. Књига се завршава фотодокументацијом о Радовићевом животу и људима са којима се сусретао.

Битна напомена: без руке, духа и душе Марине Милић Радовић и свестраног заузимања уредничког одбора, зборник се не би уздигао до обрасца-узора за сличне подухвате, који је иначе сâм Миодраг Радовић својевремено израдио састављајући спомен-књигу о свом књижевном, предавачком и етичком учитељу – *Ословљени свети или чаробна реч Рацка Димитријевића* (1998).

У писму једноме од важних пријатеља, песнику, Миодраг Радовић написао је: „Било да је реч о градњи куће или грађењу песме, и у једноме и у другом чину човек уграђује свој пев. Било шта да чинимо, ми смо увек на прагу и на трагу.” А мало даље: „Ми смо у књизи, наше место је увек на прагу. У нашем народу постоји величанствена мисао: *Прај је највећа њланина*. Та многозначна метафора-хипербола носи у свом фигуративном узлету читаве векове песничке људскости.”

Ако треба изабрати средишње осећање, став, животни и духовни основ укупнога постојања и стварања Миодрага Радовића, онда су то баш те, по свему завештајне речи.

Јован ПЕЈЧИЋ

ОТКУД МИР НА МЕСТУ СТРАХА?

Новак Ђукић, *Само ти дејте раги свој њосоа*, самостално издање, Београд 2023

У години у којој се навршава округло осам деценија од смрти јасеновачког новомученика Вукашина, српска књижевност постала је богатија за песничку збирку чијим се насловом обнавља сећање на богонадахнуте речи старца из Клепаца које су, како је добро знано, казане у егзистенцијално драматичном тренутку, али с ненарушивим духовним миром, директно у лице усташком крвнику: *Само ти дејте раги свој њосоа* (2023). Смештајући ову реченицу на челно место свог трећег лирског остварења, Новак Ђукић није настојао да иронијски задре у њен патос нити да сузи опсег њених историјских и симболичких значења већ да читаоцима изравно и без оне за савремене песнике толико карактеристичне поетичко-филозофске претенциозности најави о чему ће на страницама које следе бити речи.

Имајући у виду да несрећа која је задесила Србе у Независној држави Хрватској због своје егзистенцијалне дубине не представља само трагедију једног рата већ временом прераста у трајно обележје националног постојања, зачуђује чињеница што је из теме с тако снажном повесном магнитудом у претходних осамдесет година књижевне историје проистекло свега неколико значајних песничких дела. О страхотама ендехазијског искуства најпре се огласио сам народ („Ој, Шурманци и у вама јама, / Ту је моја и сеја и мама”¹), а затим и појединци попут Николе Буловића из села Билетића код Сиња² који су се служили стихованом формом како би више у хроничарске него у песничке сврхе забележили појединости о злочинима почињеним у њиховим локалним. Већ у току Другог светског рата испевана су дела високе уметничке вредности, као што су „Јама” Ивана Горана Ковачића, „Стојанка мајка Кнежепољка” Скендера Куленовића и „Мајка православна” Владимира Назора. Иако су, као некакав изузетак, стихови „Опела за седам стотина из цркве у Глини” Ивана

¹ Стеван Раичковић, *Сувишна њесма*, СКЗ, Београд 1991, 57.

² Будо Симоновић, *Огњена Марија Ливањска*, Удружење „Огњена Марија Ливањска”, Београд 2016, 269.